

ETAPOWY RAPORT WYNIKOWY DOTYCZĄCY STANU ZACHOWANIA ZABYTKÓW ARCHITEKTURY DREWNIANEJ NA TERENIE POWIATU MIECHOWSKIEGO - W GMINIE CHARZSNICA	
Dane identyfikacyjne opracowania	Podmiot sporządzający: Społeczna Agencja Ochrony i Rewaloryzacji Dziedzictwa Komórka organizacyjna: Obszarowe Biuro Ochrony Dziedzictwa AORD w Miechowie (dawniej Inspektorat Ochrony Zabytków w Miechowie) Zakres terytorialny: Gmina Charsznica, powiat miechowski, województwo małopolskie
Podstawa prawna i cel opracowania	Opracowanie sporządzono na podstawie oględzin terenowych oraz analizy kart ewidencyjnych obiektów ujętych w ewidencji zabytków. Cel opracowania: <ul style="list-style-type: none">- weryfikacja istnienia obiektów,- ocena ich stanu zachowania,- identyfikacja rozbieżności pomiędzy ewidencją a stanem faktycznym,- określenie skali degradacji zasobu dziedzictwa kulturowego.
Zakres opracowania	Analizie poddano łącznie 31 obiektów zabytkowych , w tym: <ul style="list-style-type: none">- domy (chałupy),- stodoły,- zagrody. Obiekty zlokalizowane są w miejscowościach: Charsznica, Jelcza, Podlesice, Swojczany, Szarkówka oraz Tczyca.
Skrócona metodologia badań terenowych	Dla każdego obiektu przeprowadzono: <ul style="list-style-type: none">- identyfikację lokalizacji (działka ewidencyjna),- weryfikację istnienia obiektu,- ocenę stanu technicznego,- analizę zgodności ze stanem opisanym w kartach ewidencyjnych. Oględziny prowadzono z poziomu terenu działki lub drogi publicznej, bez ingerencji w substancję obiektu.
Data i podpis kierownika jednostki/Agencji:	PREZES AGENCJI OCHRONY I REWALORYZACJI DZIEDZICTWA Warszawa, dnia 10.04.2026 roku <i>Karol Majcher</i>

Informacje dodatkowe - wprowadzające	
Szczegółowa metodologia badań	<p>Badania przeprowadzono w oparciu o metodykę stosowaną w dokumentacji konserwatorskiej oraz analizach zasobu dziedzictwa kulturowego, z uwzględnieniem standardów wypracowanych w praktyce krajowej i międzynarodowej, w tym zaleceń wynikających z dokumentów doktrynalnych ochrony dziedzictwa (m.in. Karta Wenecka, Karta Krakowska 2000).</p> <p>Zakres działań terenowych</p> <p>Dla każdego obiektu przeprowadzono:</p> <ul style="list-style-type: none">- identyfikację lokalizacji (na podstawie danych ewidencyjnych i obserwacji terenowej),- weryfikację istnienia obiektu,- ocenę stanu zachowania substancji zabytkowej,- analizę zgodności ze stanem opisanym w kartach ewidencyjnych,- ocenę integralności układu przestrzennego (relacje z otoczeniem). <p>Oględziny prowadzono z poziomu terenu działki lub przestrzeni publicznej, bez ingerencji w strukturę obiektu.</p> <p>Metody analizy</p> <p>Zastosowano:</p> <ul style="list-style-type: none">- analizę porównawczą (stan ewidencyjny vs stan faktyczny),- analizę typologiczną,- analizę stopnia zachowania autentyzmu i integralności,- ocenę stopnia degradacji technicznej. <p>Skala oceny stanu zachowania</p> <p>Wprowadzono czterostopniową skalę oceny:</p> <ol style="list-style-type: none">I - obiekt zachowany w dobrym stanie<ul style="list-style-type: none">- zachowana bryła, materiały i podstawowe elementy historyczne,- brak istotnych uszkodzeń konstrukcyjnych.II - obiekt zachowany w stanie pogorszonym<ul style="list-style-type: none">- częściowa degradacja materiałów,- ubytki detalu i elementów wtórnych,- konieczność działań zabezpieczających.III - obiekt zdegradowany / przekształcony<ul style="list-style-type: none">- istotne zmiany bryły lub funkcji,- utrata części substancji historycznej,- ograniczona czytelność wartości zabytkowych.IV - obiekt nieistniejący / reliktowy<ul style="list-style-type: none">- brak obiektu lub zachowanie jedynie szczątkowych

	<p>reliktów.</p> <p>Kryteria oceny</p> <p>Oceny dokonywano w oparciu o następujące kryteria:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Autentyzm (authenticity) - zachowanie oryginalnej substancji, materiałów i detalu. 2. Integralność (integrity) - kompletność obiektu i jego relacji przestrzennych. 3. Stan techniczny - stopień zużycia materiałów i elementów konstrukcyjnych. 4. Czytelność formy historycznej - możliwość identyfikacji pierwotnej funkcji i układu. 5. Zachowanie kontekstu przestrzennego - obecność elementów zagrody i historycznego otoczenia. <p>Ograniczenia badawcze</p> <p>Badania miały charakter nieinwazyjny, co oznacza brak możliwości:</p> <ul style="list-style-type: none"> - oceny stanu elementów konstrukcyjnych niedostępnych wizualnie, - weryfikacji wewnątrz obiektów, - analizy materiałowej. <p>Uzyskane wyniki należy traktować jako diagnozę terenową o charakterze eksperckim.</p>
<p>Podstawy doktrynalne i standardy ochrony dziedzictwa</p>	<p>Opracowanie uwzględni zasady wynikające z międzynarodowych i krajowych dokumentów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Karty Weneckiej (1964) – w zakresie ochrony autentyczności i substancji zabytkowej, - Karty Krakowskiej (2000) – w zakresie zarządzania dziedzictwem i jego kontekstem przestrzennym, - zaleceń ICOMOS dotyczących dokumentacji i monitoringu, - zasad prowadzenia ewidencji zabytków określonych w polskim systemie ochrony dziedzictwa. <p>W analizie przyjęto następujące zasady etyczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nadrzędność zachowania autentycznej substancji zabytkowej, - konieczność dokumentowania stanu istniejącego niezależnie od jego wartości estetycznej, - bezstronność oceny, - rozdzielenie opisu stanu od postulowanych działań, - uwzględnienie kontekstu krajobrazowego jako integralnego elementu dziedzictwa. <p>Opracowanie ma charakter analityczny i nie stanowi decyzji</p>

	administracyjnej ani ekspertyzy technicznej w rozumieniu przepisów prawa budowlanego.
--	---

Charakterystyka obszaru opracowania

Położenie administracyjne	<p>Obszar objęty opracowaniem położony jest w południowej części Polski, na terenie województwa małopolskiego, w powiecie miechowskim, w granicach administracyjnych gminy Charsznica.</p> <p>Gmina Charsznica ma charakter typowo rolniczy i obejmuje szereg miejscowości o rozproszonej zabudowie wiejskiej, w tym m.in.: Charsznicę, Jelczę, Podlesice, Swojczany, Szarkówkę oraz Tczycę. Teren ten charakteryzuje się dominacją krajobrazu otwartego, z przewagą gruntów rolnych oraz zabudowy zagrodowej.</p> <p>Układ osadniczy ma charakter historyczny, typowy dla regionu Małopolski północnej, z zabudową lokalizowaną wzdłuż dróg lokalnych oraz w formie zagrodowej, obejmującej domy mieszkalne oraz towarzyszące im obiekty gospodarcze.</p>
Charakterystyka dziedzictwa kulturowego obszaru	<p>Dziedzictwo kulturowe analizowanego obszaru związane jest przede wszystkim z tradycyjną architekturą wiejską, charakterystyczną dla regionu Małopolski, w szczególności z przełomu XIX i początku XX wieku.</p> <p>Na terenie gminy występują również inne formy dziedzictwa kulturowego, w tym obiekty sakralne (kościół), obiekty o charakterze przemysłowym (młyny), infrastrukturalnym (m.in. dworce kolejowe) oraz cmentarze. Stanowią one istotny element krajobrazu kulturowego regionu.</p> <p>Jednakże niniejsze opracowanie obejmuje wyłącznie wybraną kategorię zasobu dziedzictwa, tj. tradycyjną architekturę drewnianą o charakterze wiejskim, w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none">- domy mieszkalne (chałupy),- budynki gospodarcze (stodoły, obory),- zagrody. <p>Obiekty te stanowią istotne świadectwo dawnego sposobu życia, organizacji gospodarstw rolnych oraz lokalnych tradycji budowlanych. Ich konstrukcja opiera się głównie na drewnie, co czyni je szczególnie podatnymi na degradację w przypadku braku odpowiedniej ochrony i konserwacji.</p> <p>Na podstawie przeprowadzonych oględzin terenowych stwierdza się, że znaczna część zasobu dziedzictwa kulturowego ujętego w ewidencji zabytków uległa</p>

	<p>zniszczeniu lub znacznym przekształceniom. W wielu przypadkach obiekty zostały całkowicie rozebrane, a ich miejsce zajęła nowa zabudowa lub tereny rolnicze. Zachowane obiekty często znajdują się w stanie pogorszonej kondycji technicznej, co świadczy o postępującym procesie degradacji.</p> <p>Zidentyfikowane zjawiska wskazują na istotne zagrożenie dla zachowania tradycyjnego krajobrazu kulturowego regionu oraz na potrzebę podjęcia systemowych działań w zakresie jego ochrony i dokumentacji.</p>
--	--

Zestawienie obiektów objętych analizą	
Wykaz obiektów	<p>W ramach opracowania analizie poddano łącznie 31 obiektów ujętych w ewidencji zabytków, zlokalizowanych na terenie gminy Charsznica.</p> <p>Poniższa tabela przedstawia zbiorcze zestawienie obiektów wraz z określeniem ich aktualnego statusu na podstawie przeprowadzonych oględzin terenowych.</p>

DANE Z EWIDENCJI					DANE Z WERYFIKACJI TERENOWEJ
L.p.	Nazwa obiektu	Adres położenia	Okres powstania, wiek	Rodzaj ochrony	Stan faktyczny
GINA CHARZSNICA					
1	dom (chałupa) z oborą nr 23	Charsznica 23	1919	Ewidencja Zabytków	nie istnieje
2	dom (chałupa) nr 46	Charsznica 46	1936	Ewidencja zabytków	istnieje
3	dom (chałupa) z częścią gospodarczą nr 48	Jelcza 48	1904	Ewidencja Zabytków	istnieje, ale w zmienionym stanie
4	dom (chałupa) nr 122	Jelcza 122	1905	Ewidencja Zabytków	istnieje
5	dom (chałupa) nr 111	Jelcza 111	pocz. XX w.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje

6	dom (chałupa) ze stodołą nr 39	Jelcza 39	1903 r.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje
7	dom (chałupa) nr 62	Jelcza 62	1918 r.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje
8	stodoła	Jelcza 145	1918 r.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje
9	dom (chałupa)	Jelcza 145	1918 r.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje
10	dom (chałupa) z częścią gospodarczą nr 129	Jelcza 129	1923 r.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje
11	dom (chałupa) z częścią gospodarczą nr 147	Jelcza 147	1916 r.	Ewidencja Zabytków	istnieje
12	zagroda jednobudynko wa nr 127	Jelcza 127	1918 r.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje
13	dom (chałupa) nr 86	Jelcza 86	1914 r.	Ewidencja Zabytków	istnieje, ale w zmienionym stanie
14	dom (chałupa) z częścią gospodarczą nr 52	Jelcza 52	koniec XIX w.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje
15	stodoła	Jelcza 116	1916 r.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje
16	dom (chałupa) z częścią gospodarczą	Jelcza 116	1916 r.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje
17	dom (chałupa) nr 126	Jelcza 126	1927 r.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje

18	dom (chałupa) z częścią gospodarczą nr 45	Jelcza 45	1917 r.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje
19	stodoła	Miechów-C harsznica, Cicha 31	1885 r.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje
20	stodoła w zagrodzie nr 65	Podlesice 65	1863 r.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje
21	dom (chałupa) z oborą nr 81	Podlesice 81a	1910 r.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje
22	dom (chałupa) z oborą	Swojczany 62	1906 r.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje
23	stodoła	Swojczany 62	1906 r.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje
24	dom (chałupa) nr 183	Swojczany 183	1878 r.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje
25	dom (chałupa) nr 13	Szarkówka 13	1885 r.	Ewidencja Zabytków	istnieje
26	stodoła podpiwniczona nr 73	Tczyca 73	1914 r.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje
27	stodoła z szopą nr 78	Tczyca 78	1914 r.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje
28	dom (chałupa) z częścią gospodarczą nr 108	Tczyca 108	od 1930 r.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje
29	stodoła nr 147	Tczyca 147	1880 r.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje
30	stodoła	Tczyca 238	1921 r.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje
31	dom (chałupa)	Tczyca 238	1920 r.	Ewidencja Zabytków	nie istnieje

Struktura typologiczna obiektów	<p>Analizowane obiekty reprezentują typowe formy tradycyjnej architektury wiejskiej charakterystycznej dla regionu Małopolski.</p> <p>Wśród zidentyfikowanych obiektów wyróżnić można następujące grupy:</p> <ul style="list-style-type: none">- domy mieszkalne (chałupy) - stanowiące podstawowy element zabudowy zagrodowej,- budynki mieszkalno-gospodarcze - łączące funkcję mieszkalną i użytkową,- stodoły - obiekty związane z gospodarką rolną,- zagrody - zespoły budynków o funkcji mieszkalno-gospodarczej. <p>Najliczniejszą grupę stanowią domy mieszkalne oraz budynki mieszkalno-gospodarcze, co potwierdza rolniczy charakter analizowanego obszaru.</p> <p>Istotną część zasobu stanowią również stodoły, które historycznie pełniły kluczową rolę w funkcjonowaniu gospodarstw rolnych, jednak – jak wykazała analiza - w przeważającej części nie zachowały się do czasów współczesnych.</p> <p>Struktura typologiczna obiektów wskazuje na dominację zabudowy o charakterze zagrodowym, typowej dla obszarów wiejskich, przy jednoczesnym znacznym stopniu jej degradacji lub całkowitego zaniku.</p>
--	---

Wyniki weryfikacji terenowej <p>W wyniku przeprowadzonych oględzin terenowych 31 obiektów ujętych w ewidencji zabytków stwierdzono znaczne zróżnicowanie ich stanu zachowania, przy czym dominującym zjawiskiem jest całkowity brak zachowania obiektów w weryfikowanej grupie.</p> <p>Na potrzeby niniejszego opracowania obiekty podzielono na trzy podstawowe kategorie:</p> <ul style="list-style-type: none">• obiekty nieistniejące,• obiekty istniejące w stanie zdegradowanym lub przekształconym,• obiekty zachowane.	
Obiekty nieistniejące	Najliczniejszą grupę stanowią obiekty, które nie istnieją w terenie . Do tej kategorii zaliczono łącznie 25 obiekty , co stanowi około 81% analizowanego zasobu .

	<p>W trakcie oględzin stwierdzono:</p> <ul style="list-style-type: none">- całkowity brak pozostałości zabudowy,- przekształcenie terenu w grunty rolne,- zastąpienie obiektów nową zabudową,- sporadyczne występowanie reliktyw (np. fundamentów). <p>Zjawisko to dotyczy zarówno budynków mieszkalnych, jak i gospodarczych (stodoły, obory) oraz całych układów zagrodowych.</p> <p>Tak wysoki odsetek obiektów nieistniejących wskazuje na znaczną utratę drewnianego materialnego dziedzictwa kulturowego oraz brak skutecznych mechanizmów jego ochrony.</p>
Obiekty istniejące w stanie zdegradowanym lub przekształconym	<p>Do tej grupy zaliczono 2 obiekty, które zachowały się częściowo, jednak ich forma została istotnie zmieniona lub ich stan techniczny uległ znacznemu pogorszeniu.</p> <p>W odniesieniu do tych obiektów stwierdzono:</p> <ul style="list-style-type: none">- zmiany w bryle budynku (np. zmniejszenie kubatury),- przekształcenia konstrukcyjne i materiałowe,- utratę elementów historycznych,- postępującą degradację techniczną. <p>Obiekty te zachowały jedynie częściowo swoje pierwotne cechy i w obecnym stanie posiadają ograniczoną wartość zabytkową.</p>
Obiekty zachowane	<p>Najmniej liczną grupę stanowią obiekty, które zachowały się w terenie - w różnym stanie technicznym.</p> <p>Do tej kategorii zaliczono 4 obiekty, co stanowi około 13% analizowanego zasobu.</p> <p>W tej grupie wyróżnić można:</p> <ul style="list-style-type: none">- obiekty w stanie pogorszonym (wymagające pilnych działań zabezpieczających),- obiekty w stanie relatywnie dobrym. <p>W odniesieniu do obiektów istniejących stwierdzono m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none">- zużycie materiałów budowlanych (szczególnie elementów drewnianych),- uszkodzenia konstrukcyjne,- brak bieżącej konserwacji,- częściową utratę oryginalnych elementów. <p>Pomimo zachowania, obiekty te pozostają zagrożone dalszą degradacją, co w perspektywie czasu może</p>

	doprowadzić do ich całkowitego zaniku.
--	--

Analiza szczegółowa poszczególnych obiektów	
Charsznica, dom (chałupa) z oborą nr 23	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia: W toku oględzin terenowych nie stwierdzono obecności obiektu zabytkowego wskazanego w karcie ewidencyjnej. Na miejscu ujawniono ślady mogące świadczyć o wcześniejszym usunięciu zabudowy z użyciem ciężkiego sprzętu, w tym ślady opon dużych maszyn, a także rozrzucone kamienie i fragmenty desek.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Zasadna jest aktualizacja wpisu ewidencyjnego poprzez odnotowanie braku zachowania obiektu.</p>
Charsznica, dom (chałupa) nr 46	<p>Stan zachowania: Obiekt istnieje, zachowany w stanie pogorszonym.</p> <p>Ustalenia: W trakcie oględzin terenowych, stwierdzono istnienie obiektu zabytkowego. Ujawniono ubytki elewacji, zwietrzenie tynku, porostanie mchem fasady oraz połąci dachu dwuspadowego. Elementy drewniane wykazują spróchnienie, zawilgocenie i spękania. Jednocześnie nie stwierdzono wyraźnych oznak uszkodzeń zasadniczych elementów konstrukcyjnych – budynek nie wykazuje odchyłeń od pionu, a pokrycie dachowe nie posiada istotnych ubytków. Teren wokół obiektu jest zaniedbany, porośnięty roślinnością i samosiejkami, z widocznymi porzrzuconymi przedmiotami codziennego użytku. Obiekt otoczony jest siatką porośniętą pnączami. Nie zachował się drewniany płot widoczny na fotografii z karty ewidencyjnej.</p> <p>Ocena: Kategoria II - obiekt zachowany w stanie pogorszonym.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Wskazana jest aktualizacja opisu ewidencyjnego oraz podjęcie podstawowych działań zabezpieczających i porządkowych w otoczeniu obiektu.</p>
Jelcza, dom (chałupa) z częścią gospodarczą nr 48	<p>Stan zachowania: Obiekt istnieje, lecz został istotnie przekształcony i znajduje</p>

	<p>się w złym stanie technicznym.</p> <p>Ustalenia: W toku oględzin stwierdzono zachowanie historycznej chałupy, jednak z widocznymi zmianami konstrukcyjnymi skutkującymi zmniejszeniem jej powierzchni. Zlikwidowano część gospodarczą, w której według karty ewidencyjnej znajdowała się obora. Wymieniono pokrycie dachowe. Stwierdzono zawilgocenie przyciesi, niezabezpieczone otwory okienne i drzwiowe, ubytki stolarki, spróchniałe i spękane futryny oraz zwietrzenie tynku. Otoczenie jest zaniedbane, porośnięte samosiejkami i krzewami. Nie zachował się drewniany płot ujęty w ewidencji. Na działce nie ma stodoły ani czytelnych relikwów dodatkowej architektury zabytkowej.</p> <p>Ocena: Kategoria III - obiekt zdegradowany / przekształcony.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Zasadna jest aktualizacja opisu ewidencyjnego z uwzględnieniem utraty części gospodarczej i zmian materiałowych oraz rozważenie działań zabezpieczających wobec zachowanej części obiektu.</p>
Jelcza, dom (chałupa) nr 122	<p>Stan zachowania: Obiekt istnieje, zachowany w stanie pogorszonym.</p> <p>Ustalenia: W czasie oględzin stwierdzono istnienie chałupy. Nie zachowały się natomiast inne elementy wskazane w karcie ewidencyjnej, w tym drewniany płot, drzewa, obórka, szopa, stodoła, studnia, gnojowisko oraz ogródek. Wymieniono pokrycie dachowe, które obecnie nie wykazuje ubytków. Nie stwierdzono wyraźnych uszkodzeń zasadniczych elementów konstrukcyjnych. Jednocześnie drewno elewacji jest zawilgocone, fasada uszkodzona i spękana, miejscami z odpadaniem warstw osłonowych i odstąpieniem pierwotnych belek. Stwierdzono braki w stolarce okiennej oraz niezabezpieczony otwór okienny. Dodatkowo odnotowano zmianę numeracji porządkowej z 122 na 122a.</p> <p>Ocena: Kategoria II - obiekt zachowany w stanie pogorszonym.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Wskazana jest aktualizacja danych ewidencyjnych, w tym opisu otoczenia i numeracji porządkowej, oraz podjęcie podstawowych prac zabezpieczających przy elewacji i stolarce.</p>

<p>Jelcza, dom (chałupa) nr 111</p>	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje jako zachowana całość.</p> <p>Ustalenia: W toku weryfikacji terenowej ustalono, że chałupa nie istnieje. Na miejscu ujawniono elementy dawnej architektury, w tym belki, belki stropowe, fragmenty poszycia dachowego, stolarkę okienną i drzwiową, deski oraz kamienie. Układ reliktów wskazuje, że obiekt uległ prawdopodobnie samoistnemu zawaleniu. Dodatkowo analiza ortofotomapy z 2009 r. wskazuje, że obiekt był już wówczas zapadnięty.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący / reliktowy.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Zasadna jest aktualizacja wpisu ewidencyjnego poprzez odnotowanie reliktowego stanu zachowania lub braku zachowania obiektu jako całości.</p>
<p>Jelcza, dom (chałupa) ze stodołą nr 39</p>	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia: W trakcie oględzin nie stwierdzono obecności ani chałupy, stodoły, ani innych elementów wskazanych w karcie ewidencyjnej. Działka nie jest prawdopodobnie ogrodzona, a teren dawnej lokalizacji obiektu użytkowany jest rolniczo, na co wskazują ślady orki.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Zasadna jest aktualizacja wpisu ewidencyjnego poprzez odnotowanie braku zachowania obiektu.</p>
<p>Jelcza, dom (chałupa) nr 62</p>	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia: Podczas oględzin stwierdzono brak zabytkowej chałupy. W miejscu dawnego obiektu znajduje się nowy dom, natomiast w miejscu dawnej obory usytuowano garaż z blachy.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Wskazana jest aktualizacja wpisu ewidencyjnego poprzez odnotowanie braku zachowania obiektu i zastąpienia go</p>

	współczesną zabudową.
Jelcza, stodoła nr 145	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia: W toku oględzin ustalono, że stodoła wskazana w ewidencji nie istnieje. Zgodnie z kartą ewidencyjną powinna znajdować się po południowej stronie drogi. Na działce nie ujawniono żadnych śladów architektury zabytkowej. Teren użytkowany jest jako pole uprawne.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Zasadna jest aktualizacja ewidencji poprzez odnotowanie braku zachowania obiektu.</p>
Jelcza, dom (chałupa) nr 145	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia: W czasie oględzin ustalono, że na działce nie znajduje się już zabytkowa chałupa. Na jej miejscu znajduje się nowy dom. Nie zachowała się również stodoła oznaczona w karcie ewidencyjnej po przeciwnej stronie drogi. Brak jakichkolwiek czytelnych śladów dawnej architektury.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Wskazana jest aktualizacja danych ewidencyjnych przez odnotowanie braku zachowania obiektu i jego historycznego otoczenia.</p>
Jelcza, dom (chałupa) z częścią gospodarczą nr 129	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia: Podczas oględzin stwierdzono brak chałupy oraz części gospodarczej wskazanej w karcie ewidencyjnej. Działka jest ogrodzona i zabudowana budynkiem określonym w karcie jako „nowy dom”.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Zasadna jest aktualizacja wpisu ewidencyjnego poprzez odnotowanie braku zachowania historycznej zabudowy.</p>

<p>Jelcza, dom (chałupa) z częścią gospodarczą nr 147</p>	<p>Stan zachowania: Obiekt istnieje jako zespół zabudowy, lecz znajduje się w stanie silnej degradacji.</p> <p>Ustalenia: W trakcie oględzin ustalono, że na działce nadal znajdują się chałupa, obora, stodoła oraz studnia. Chałupa wykazuje braki w stolارce okiennej i drzwiowej, niezabezpieczone otwory, braki w orynnowaniu, spróchnienie desek podwalin oraz zniszczenie przyciesi. Dach porośnięty jest mchem. Obora posiada uszkodzone drzwi i futryny, wybite szyby, braki w orynnowaniu, zwietrzały tynk i popękana elewację, a także porastającą ją roślinność. Stodoła jest w złym stanie – przyciesie są zawilgocone, końce desek spróchniałe, występują ubytki elementów konstrukcyjnych oraz mech na dachu. Studnia pozostaje niezabezpieczona, porośnięta roślinnością, z uszkodzeniami i korozją elementów metalowych. W otoczeniu odnotowano znaczne zmniejszenie liczby drzew względem stanu z karty ewidencyjnej.</p> <p>Ocena: Kategoria II - obiekt zachowany w stanie pogorszonym.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Obiekt wymaga pilnych działań zabezpieczających oraz szczegółowej, specjalistycznej oceny stanu technicznego i wartości zachowanej substancji.</p>
<p>Jelcza, zagroda jednobudynkowa nr 127</p>	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia: W toku oględzin, prowadzonych z drogi publicznej, stwierdzono brak zabytkowej zagrody oraz brak jej reliktyw. Teren jest ogrodzony. Na działce znajdują się drzewa oraz nowy dom wskazywany w karcie ewidencyjnej, a w miejscu dawnej stodoły powstał garaż z blachy z dachem dwuspadowym.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Zasadna jest aktualizacja ewidencji poprzez odnotowanie braku zachowania obiektu.</p>
<p>Jelcza, dom (chałupa) nr 86</p>	<p>Stan zachowania: Obiekt istnieje w formie silnie przekształconej.</p> <p>Ustalenia: W ramach weryfikacji terenowej stwierdzono rozległe</p>

	<p>zmiany konstrukcyjne. Powierzchnia chałupy uległa istotnemu zmniejszeniu, zlikwidowano izbę I, sień oraz izbę II, a zachowała się jedynie część obory. Wymieniono pokrycie dachowe na blaszane. Z pierwotnego otoczenia pozostało jedno drzewo; nie istnieją stodoła i ubikacja, natomiast na działce nadal stoi „nowy dom” wskazany w karcie ewidencyjnej.</p> <p>Ocena: Kategoria III - obiekt zdegradowany / przekształcony.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Wskazana jest aktualizacja opisu ewidencyjnego oraz ocena, czy zachowany fragment nadal posiada wartości uzasadniające dalsze ujmowanie go w obecnej formie.</p>
<p>Jelcza, dom (chałupa) z częścią gospodarczą nr 52</p>	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje jako całość; zachowany został relikw ściany frontowej.</p> <p>Ustalenia: W czasie oględzin stwierdzono brak zabytkowej zabudowy jako całości. Zachowała się jedynie część frontowej ściany dawnej chałupy. Po części gospodarczej nie pozostały żadne elementy. Działka nie jest ogrodzona i użytkowana jest jako pole uprawne. Zachowany fragment ściany przetrwał prawdopodobnie dlatego, że znajduje się na uwrociu.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący / reliktowy.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Wskazana jest aktualizacja ewidencji z odnotowaniem relikwowego stanu zachowania.</p>
<p>Jelcza, stodoła nr 116</p>	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia: W toku oględzin terenowych przeprowadzonych 5 lutego 2025 r. stwierdzono, że na działce ewidencyjnej nr 2230 nie znajduje się już stodoła ujęta w ewidencji zabytków. Nie ujawniono również żadnych relikwów, które mogłyby wskazywać na jej wcześniejszą obecność. Usunięto także część drzew wskazanych w karcie ewidencyjnej. Teren użytkowany jest rolniczo, co potwierdzają ślady orki.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny:</p>

	<p>Zasadna jest aktualizacja danych ewidencyjnych poprzez odnotowanie braku zachowania obiektu.</p>
Jelcza, dom (chałupa) z częścią gospodarczą nr 116	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia: W toku oględzin terenowych stwierdzono, że na działce ewidencyjnej nr 2230 nie znajduje się już dom (chałupa) z częścią gospodarczą ujęty w ewidencji zabytków. Nie zachowały się również żadne relikty dawnej zabudowy. Usunięto także część drzew wskazanych w karcie ewidencyjnej. Działka jest obecnie użytkowana rolniczo, na co wskazują ślady orki.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Wskazana jest aktualizacja wpisu ewidencyjnego poprzez odnotowanie braku zachowania obiektu.</p>
Jelcza, dom (chałupa) nr 126	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia: W toku oględzin stwierdzono brak zabytkowej chałupy oraz brak jej reliktyw. Teren jest ogrodzony, a na działce znajduje się „nowy dom” wskazany w karcie ewidencyjnej.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Wskazana jest aktualizacja ewidencji poprzez odnotowanie braku zachowania obiektu.</p>
Jelcza, dom (chałupa) z częścią gospodarczą nr 45	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia: Podczas weryfikacji terenowej stwierdzono brak chałupy, obory, stodoły oraz żywopłotu wskazanych w karcie ewidencyjnej. Działka jest obecnie ogrodzona.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Zasadna jest aktualizacja wpisu ewidencyjnego poprzez odnotowanie braku zachowania obiektu i elementów jego historycznego otoczenia.</p>

<p>Miechów-Charsznica, ul. Cicha 31, stodoła</p>	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia: W czasie oględzin stwierdzono brak stodoły oraz brak relikwów tej konkretnej architektury zabytkowej. Na działce znajdują się inne obiekty: chałupa z oborą, dwie inne drewniane chałupy oraz zabudowa z pustaków.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Wskazana jest aktualizacja danych ewidencyjnych przez odnotowanie braku zachowania stodoły objętej wpisem.</p>
<p>Podlesice, stodoła w zagrodzie nr 65</p>	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia: W toku oględzin stwierdzono brak stodoły oraz brak jakichkolwiek pozostałości wskazujących na jej wcześniejszą obecność.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Zasadna jest aktualizacja wpisu ewidencyjnego poprzez odnotowanie braku zachowania obiektu.</p>
<p>Podlesice, dom (chałupa) z oborą nr 81</p>	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia: Podczas oględzin stwierdzono brak zabytkowego domu z oborą. W miejscu dawnego obiektu powstała nowa zabudowa murowana.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Wskazana jest aktualizacja danych ewidencyjnych przez odnotowanie braku zachowania obiektu i zastąpienia go współczesną zabudową.</p>
<p>Swojczany, dom (chałupa) z oborą nr 62</p>	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia: W wyniku wizji lokalnej stwierdzono, że obiekt został</p>

	<p>całkowicie wyburzony. Na jego miejscu nie powstała nowa zabudowa, a także nie zachowały się żadne elementy architektury zabytkowej.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Zasadna jest aktualizacja wpisu ewidencyjnego poprzez odnotowanie braku zachowania obiektu.</p>
Swojczany, stodoła nr 62	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia: W toku oględzin stwierdzono brak stodoły oraz brak jakichkolwiek jej części lub reliktyw. Na tej samej działce nie zachował się również dom (chałupa z oborą), który powinien tam współwystępować według dokumentacji.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Wskazana jest aktualizacja danych ewidencyjnych poprzez odnotowanie braku zachowania obiektu.</p>
Swojczany, dom (chałupa) nr 183	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia: Podczas oględzin ustalono, że zabytkowa chałupa nie istnieje. Nie zachowały się również żadne pozostałości dawnej zabudowy. W miejscu obiektu powstała nowa zabudowa mieszkaniowa.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Zasadna jest aktualizacja ewidencji przez odnotowanie braku zachowania obiektu.</p>
Szarkówka, dom (chałupa) nr 13	<p>Stan zachowania: Obiekt istnieje i pozostaje w dobrym stanie.</p> <p>Ustalenia: W czasie oględzin stwierdzono, że obiekt nadal znajduje się na działce. Został wyremontowany, posiada elewację bez oznak zwiertzenia, pokrycie dachowe bez ubytków i wykonany system orywnowania. Stolarka okienna jest zadbaną; środkowe okno zachowano bez zmian. Dawne</p>

	<p>drzwi zostały przekształcone w okno. Teren wokół obiektu jest zadbane i uporządkowany, a ogrodzenie pozostaje zgodne z widocznym na karcie ewidencyjnej. W otoczeniu odnotowano zmniejszenie liczby drzew względem stanu historycznego.</p> <p>Ocena: Kategoria I - obiekt zachowany w dobrym stanie.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Wskazane jest utrzymanie obiektu w obecnym stanie oraz aktualizacja opisu ewidencyjnego w zakresie zmian stolarki i otoczenia.</p>
Tczyca, stodoła podpiwniczona nr 73	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia: W wyniku oględzin stwierdzono całkowitą rozbiórkę obiektu. Nie zachowały się żadne ślady architektury zabytkowej. Na miejscu nie powstała nowa zabudowa. Teren pozostaje nieogrodzony.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Zasadna jest aktualizacja wpisu ewidencyjnego poprzez odnotowanie braku zachowania obiektu.</p>
Tczyca, stodoła z szopą nr 78	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia: W toku oględzin stwierdzono, że zabytkowa stodoła nie istnieje. W jej miejscu, bliżej ogrodzenia, powstała nowa zabudowa murowana. Teren dawnej lokalizacji obiektu jest ogrodzony blachą. Rozbieżność stwierdzono z drogi publicznej.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Wskazana jest aktualizacja danych ewidencyjnych poprzez odnotowanie braku zachowania obiektu i zastąpienia go zabudową współczesną.</p>
Tczyca, dom (chałupa) z częścią gospodarczą nr 108	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia:</p>

	<p>Podczas oględzin stwierdzono brak chałupy oraz wszystkich elementów wymienionych w karcie ewidencyjnej, w tym drzew. Działka jest użytkowana rolniczo, co potwierdzają ślady orki.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Zasadna jest aktualizacja wpisu ewidencyjnego przez odnotowanie braku zachowania obiektu i historycznego otoczenia.</p>
Tczyca, stodoła nr 147	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia: W trakcie oględzin stwierdzono brak stodoły oraz brak reliktyw mogących potwierdzać jej wcześniejszą obecność.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Wskazana jest aktualizacja ewidencji przez odnotowanie braku zachowania obiektu.</p>
Tczyca, stodoła nr 238	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia: W toku oględzin terenowych stwierdzono całkowity brak obiektu zabytkowego ujętego w ewidencji (datowanego na 1921 r.). Nie ujawniono żadnych reliktyw konstrukcyjnych ani elementów architektury zabytkowej. Na działce zachowały się jednak elementy wskazywane w dokumentacji archiwalnej (karta ewidencyjna autorstwa Marianny Kościelniak), w tym jabłoń oraz ogrodzenie graniczne z działką sąsiednią, co potwierdza lokalizację dawnego obiektu.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Zasadna jest aktualizacja wpisu ewidencyjnego poprzez odnotowanie braku zachowania obiektu.</p>
Tczyca, dom (chałupa) nr 238	<p>Stan zachowania: Obiekt nie istnieje w terenie.</p> <p>Ustalenia:</p>

	<p>W trakcie oględzin terenowych stwierdzono całkowity brak chałupy ujętej w ewidencji zabytków (datowanej na 1920 r.). Nie zachowały się żadne elementy konstrukcyjne ani relikty zabudowy.</p> <p>Na działce nadal występują elementy charakterystyczne wskazane w dokumentacji archiwalnej, w tym jabłoń rosnąca w sąsiedztwie dawnego budynku oraz niezmienione ogrodzenie działki sąsiedniej, widoczne na fotografii z 1982 r., co pozwala na identyfikację miejsca lokalizacji obiektu.</p> <p>Ocena: Kategoria IV - obiekt nieistniejący.</p> <p>Wniosek ewidencyjno-ochronny: Wskazana jest aktualizacja wpisu ewidencyjnego poprzez odnotowanie braku zachowania obiektu, z zachowaniem informacji o jego historycznej lokalizacji i kontekście przestrzennym.</p>
--	---

<p>Analiza rozbieżności ewidencyjnych</p> <p>Przeprowadzona weryfikacja terenowa wykazała istotne rozbieżności pomiędzy stanem faktycznym a danymi zawartymi w ewidencji zabytków. Rozbieżności te dotyczą zarówno samego istnienia obiektów, jak i ich formy, funkcji oraz relacji przestrzennych z otoczeniem. Skala stwierdzonych niezgodności wskazuje na znaczną dezaktualizację części materiału ewidencyjnego oraz potrzebę jego weryfikacji i uzupełnienia.</p>	
<p>Rozbieżności w zakresie istnienia obiektów</p>	<p>Najpoważniejszą kategorię rozbieżności stanowią przypadki, w których obiekty nadal figurujące w ewidencji zabytków nie istnieją już w terenie. W toku oględzin ustalono, że znaczna część analizowanych obiektów została całkowicie usunięta, uległa zawaleniu bądź została zastąpiona nową zabudową. W wielu przypadkach nie zachowały się również żadne czytelne relikty dawnej substancji zabytkowej.</p> <p>Zjawisko to dotyczy zarówno budynków mieszkalnych, jak i gospodarczych, w tym stodół, obór oraz całych układów zagrodowych. Część dawnych siedlisk została przekształcona w tereny rolne, część zabudowano współczesnymi obiektami mieszkalnymi lub gospodarczymi, a w niektórych przypadkach zachowały się jedynie szczątkowe elementy konstrukcyjne, niewystarczające do uznania obiektu za istniejący w sensie konserwatorskim.</p> <p>Stwierdzone rozbieżności w zakresie istnienia obiektów mają charakter zasadniczy, ponieważ wpływają na</p>

	<p>wiarygodność ewidencji jako narzędzia identyfikacji i ochrony zasobu zabytkowego. Wymagają one niezwłocznego uporządkowania poprzez aktualizację zapisów odnoszących się do obiektów nieistniejących lub zachowanych wyłącznie w formie reliktovej.</p>
<p>Rozbieżności w zakresie formy i funkcji</p>	<p>W przypadku części obiektów zachowanych w terenie stwierdzono istotne rozbieżności pomiędzy ich obecnym stanem a formą odnotowaną w ewidencji. Dotyczy to przede wszystkim zmian bryły budynków, redukcji ich części składowych, wymiany materiałów, przekształceń stolarki oraz zmian pokrycia dachowego. W niektórych przypadkach z pierwotnych układów mieszkalno-gospodarczych zachowały się jedynie fragmenty dawnej zabudowy, co znacząco ogranicza autentyzm i integralność obiektu.</p> <p>Odrębną kategorię stanowią zmiany funkcjonalne, polegające na zastąpieniu historycznej zabudowy współczesnymi budynkami mieszkalnymi, garażami lub innymi obiektami użytkowymi. W efekcie dawny charakter zagrodowy wielu nieruchomości został zatarty, a relacja pomiędzy częścią mieszkalną i gospodarczą przestała być czytelna.</p> <p>Rozbieżności w zakresie formy i funkcji mają istotne znaczenie dla oceny wartości zabytkowej obiektów. Wskazują one, że sama obecność budynku na działce nie jest wystarczająca do uznania zgodności ze stanem ewidencyjnym, jeżeli doszło do daleko idących przekształceń substancji, układu lub funkcji historycznej.</p>
<p>Rozbieżności w zakresie otoczenia i układu przestrzennego</p>	<p>W toku weryfikacji terenowej stwierdzono również liczne rozbieżności odnoszące się do otoczenia obiektów i historycznego układu przestrzennego siedlisk. W wielu przypadkach nie zachowały się elementy towarzyszące uwzględnione w kartach ewidencyjnych, takie jak studnie, ogrodzenia, stodoły, obory, szopy, układy zieleni, pojedyncze drzewa, ogródki czy inne składniki zagospodarowania siedliska.</p> <p>Zanik tych elementów powoduje, że nawet w przypadkach zachowania głównego budynku historyczny kontekst przestrzenny obiektu został w znacznym stopniu naruszony. Dotyczy to zwłaszcza dawnych zagród, których wartość nie wynika wyłącznie z istnienia pojedynczego budynku, lecz także z relacji pomiędzy obiektami, układem zabudowy, zielenią i ogrodzeniem.</p> <p>W części przypadków stwierdzono również zmiany w organizacji przestrzeni działki, w tym wtórne ogrodzenia, nowe nasadzenia lub przeciwnie - usunięcie historycznej</p>

	<p>zieleni, a także zmianę numeracji porządkowej. Tego rodzaju przekształcenia, choć nie zawsze prowadzą do całkowitej utraty obiektu, wpływają na osłabienie jego autentyczności oraz utrudniają jednoznaczną identyfikację zgodności z materiałem ewidencyjnym.</p> <p>Stwierdzone rozbieżności wskazują na potrzebę traktowania ochrony dziedzictwa nie wyłącznie w odniesieniu do pojedynczych budynków, lecz również w szerszym ujęciu krajobrazowym i siedliskowym, obejmującym historyczny układ przestrzenny oraz elementy współtworzące charakter miejsca.</p>
--	---

Analiza stanu zachowania dziedzictwa

Przeprowadzona weryfikacja terenowa wykazała, że stan zachowania analizowanego zasobu dziedzictwa kulturowego jest **niezadowolający i w wielu przypadkach krytyczny**. Dominującym zjawiskiem jest **całkowity zanik obiektów ujętych w ewidencji zabytków**, a w przypadku obiektów istniejących - ich zaawansowana degradacja techniczna oraz utrata cech autentycznych.

Uzyskane wyniki wskazują na postępujący proces zaniku tradycyjnej architektury drewnianej oraz rozpad historycznych układów zagrodowych, co prowadzi do trwałej zmiany krajobrazu kulturowego obszaru.

Skala degradacji

Analiza stanu zachowania wykazała, że:

- około **81% obiektów nie istnieje**,
- około **6% obiektów zachowało się w formie przekształconej**,
- jedynie około **13% obiektów zachowało się w terenie**, przy czym ich stan techniczny jest zróżnicowany.

Tak wysoki udział obiektów nieistniejących świadczy o **znacznej utracie materialnego dziedzictwa kulturowego** w stosunkowo krótkiej perspektywie czasowej. W wielu przypadkach zanik dotyczy nie tylko pojedynczych budynków, ale całych układów zagrodowych, co oznacza utratę wartości przestrzennych i krajobrazowych.

W odniesieniu do obiektów istniejących stwierdzono liczne symptomy degradacji, w tym:

zawilgocenie i degradację elementów drewnianych, ubytki w konstrukcji i pokryciu dachowym, uszkodzenia stolarki okiennej i drzwiowej, brak bieżącej konserwacji i zabezpieczenia obiektów, postępującą destrukcję elementów nośnych i wykończeniowych.

	<p>W wielu przypadkach zachowane obiekty znajdują się w stanie, który w krótkiej perspektywie może doprowadzić do ich całkowitego zniszczenia, jeśli nie zostaną podjęte działania zabezpieczające.</p>
Główne przyczyny zniszczeń	<p>Na podstawie przeprowadzonych oględzin oraz analizy materiału terenowego można wskazać następujące główne przyczyny degradacji i zaniku obiektów:</p> <ul style="list-style-type: none">a) Brak bieżącej konserwacji i utrzymania W wielu przypadkach obiekty pozostają nieużytkowane lub użytkowane w sposób niekontrolowany, co prowadzi do przyspieszonego zużycia materiałów, szczególnie drewna, oraz postępującej degradacji konstrukcji.b) Naturalne procesy degradacyjne Drewniana konstrukcja obiektów czyni je szczególnie podatnymi na działanie czynników atmosferycznych, takich jak wilgoć, zmiany temperatury czy porastanie roślinnością (mech, samosiejki), co przy braku zabezpieczenia prowadzi do szybkiego niszczenia substancji zabytkowej.c) Rozbiórki i przekształcenia inwestycyjne Znaczna część obiektów została celowo usunięta lub zastąpiona nową zabudową. W wielu przypadkach dawne siedliska zostały przekształcone w działki zabudowy współczesnej lub tereny rolne.d) Zmiany funkcjonalne i społeczne Zmiana modelu gospodarowania oraz spadek znaczenia tradycyjnych form zabudowy zagrodowej doprowadziły do utraty funkcji wielu obiektów, co skutkuje ich opuszczeniem i stopniowym niszczeniem.e) Brak skutecznego systemu monitoringu i aktualizacji ewidencji Stwierdzone rozbieżności wskazują na brak regularnej kontroli stanu obiektów oraz niewystarczającą aktualizację danych ewidencyjnych, co utrudnia podejmowanie działań ochronnych i planistycznych.f) Zanik elementów towarzyszących i kontekstu przestrzennego Usuwanie elementów zagrody, takich jak stodoły, ogrodzenia, studnie czy zieleń, prowadzi do rozbitcia historycznego układu przestrzennego i osłabienia wartości kulturowej zachowanych obiektów.

Wnioski końcowe

Przeprowadzona weryfikacja terenowa wykazała, że stan zachowania obiektów ujętych w ewidencji zabytków na analizowanym obszarze jest wysoce niezadowolający i w wielu przypadkach odbiega od danych zawartych w dokumentacji ewidencyjnej.

Najistotniejszym ustaleniem jest fakt, iż znaczna część obiektów nie istnieje w terenie, co wskazuje na daleko idącą dezaktualizację ewidencji zabytków. W wielu przypadkach zanikowi uległy nie tylko pojedyncze budynki, lecz całe układy zagrodowe, co skutkuje utratą wartości przestrzennych i krajobrazowych.

W odniesieniu do obiektów zachowanych stwierdzono:

- zaawansowaną degradację techniczną,
- brak bieżącej konserwacji,
- istotne przekształcenia formy i funkcji,
- utratę elementów towarzyszących oraz kontekstu przestrzennego.

Zidentyfikowane rozbieżności pomiędzy stanem faktycznym a zapisami ewidencyjnymi mają charakter systemowy i dotyczą:

- istnienia obiektów,
- ich formy architektonicznej,
- funkcji użytkowej,
- otoczenia i układu przestrzennego.

Uzyskane wyniki wskazują, że ewidencja zabytków w obecnym kształcie nie stanowi w pełni wiarygodnego narzędzia identyfikacji zasobu dziedzictwa kulturowego, co ogranicza jej przydatność w procesach planistycznych, ochronnych i decyzyjnych.

Jednocześnie stwierdzono postępujący proces zaniku tradycyjnej architektury drewnianej, będącej istotnym elementem lokalnego krajobrazu kulturowego. Proces ten ma charakter trwały i w wielu przypadkach nieodwracalny.

Wyniki opracowania wskazują na konieczność podjęcia działań systemowych, ukierunkowanych na:

- aktualizację i weryfikację danych ewidencyjnych,
- wdrożenie mechanizmów monitoringu stanu obiektów,
- ochronę i zabezpieczenie zachowanych elementów dziedzictwa,
- uwzględnienie kontekstu przestrzennego i krajobrazowego w działaniach ochronnych.

Rekomendacje i postulaty działań

Wyniki przeprowadzonej analizy wskazują na konieczność podjęcia skoordynowanych działań o charakterze systemowym, mających na celu uporządkowanie danych ewidencyjnych oraz ograniczenie dalszej degradacji zasobu dziedzictwa kulturowego.

Aktualizacja ewidencji zabytków

Zasadne jest przeprowadzenie kompleksowej weryfikacji ewidencji zabytków w oparciu o niniejsze wyniki oględzin terenowych, w szczególności poprzez:

	<ul style="list-style-type: none">- wykreślenie lub odpowiednie oznaczenie obiektów nieistniejących,- uzupełnienie informacji o stanie zachowania obiektów,- aktualizację opisów w zakresie formy, funkcji oraz zakresu zachowanej substancji. <p>Działania te są niezbędne dla zapewnienia wiarygodności ewidencji jako narzędzia planistycznego i ochronnego.</p>
Ochrona obiektów zachowanych	<p>W odniesieniu do obiektów istniejących, szczególnie tych zachowanych w stanie pogorszonym, wskazane jest:</p> <ul style="list-style-type: none">- podjęcie działań zabezpieczających (np. zabezpieczenie otworów, naprawa pokrycia dachowego),- ograniczenie dalszej degradacji konstrukcji,- promowanie utrzymania i adaptacji obiektów zgodnie z ich charakterem. <p>Działania te mogą przyczynić się do wydłużenia trwałości zachowanej substancji zabytkowej.</p>
Uwzględnienie kontekstu przestrzennego	<p>W procesie ochrony dziedzictwa należy uwzględniać nie tylko pojedyncze obiekty, lecz również ich otoczenie oraz historyczny układ przestrzenny.</p> <p>W szczególności wskazane jest:</p> <ul style="list-style-type: none">- identyfikowanie i ochrona relikwów dawnych układów zagrodowych,- zachowanie elementów towarzyszących (np. zieleń, ogrodzenia, studnie),- przeciwdziałanie dalszemu zacieraniu historycznego krajobrazu.
Podnoszenie świadomości i dokumentacja zasobu	<p>Zasadne jest podejmowanie działań mających na celu zwiększenie świadomości wartości lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz jego znaczenia dla tożsamości miejsca.</p> <p>Równocześnie wskazane jest kontynuowanie dokumentacji zasobu, w szczególności w odniesieniu do obiektów zagrożonych zanikiem, co pozwoli na zachowanie wiedzy o nich nawet w przypadku ich fizycznej utraty.</p>

Charakter opracowania i kierunki dalszych działań

Niniejsze opracowanie ma charakter **częściowy (etapowy)** i stanowi element szerszego procesu analitycznego prowadzonego przez Społeczną Agencję Ochrony i Rewaloryzacji Dziedzictwa w Warszawie.

W ramach niniejszego etapu weryfikacji poddano **31 obiektów architektury drewnianej**,

spośród **65 obiektów ujętych w ewidencji zabytków na terenie gminy Charsznica**. Oznacza to, że opracowanie nie obejmuje pełnego zasobu dziedzictwa tej kategorii, lecz stanowi jego reprezentatywną część, umożliwiającą wstępną diagnozę skali zjawisk zachodzących w terenie.

Działania prowadzone przez Agencję mają charakter **ciągły i rozwojowy** i obejmują:

- sukcesywne rozszerzanie zakresu analiz o kolejne obiekty w obrębie gminy,
- objęcie badaniami kolejnych gmin i powiatów,
- tworzenie aktualnych, terenowych baz danych dotyczących stanu zachowania zabytków.

Celem prowadzonych działań jest **systematyczne dostarczanie rzetelnych i zweryfikowanych informacji** do:

- Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków,
- jednostek samorządu terytorialnego (gmin, miast, powiatów),
- oraz społeczeństwa, jako odbiorcy informacji o stanie dziedzictwa kulturowego.

Opracowanie wpisuje się w działania zmierzające do:

- poprawy jakości i aktualności ewidencji zabytków,
- wsparcia procesów decyzyjnych w zakresie ochrony dziedzictwa,
- zwiększenia transparentności informacji o stanie zachowania obiektów zabytkowych.

W tym ujęciu raport nie stanowi zamkniętego opracowania, lecz **element szerszego systemu monitoringu i dokumentacji dziedzictwa kulturowego**, który będzie rozwijany w kolejnych etapach.

INFORMACJA DODATKOWA DO RAPORTU

Niniejsze opracowanie zostaje przekazane do właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków jako materiał analityczny, sporządzony na podstawie weryfikacji terenowej stanu zachowania obiektów ujętych w ewidencji zabytków.

W związku ze stwierdzonymi rozbieżnościami pomiędzy stanem faktycznym, a zapisami ewidencyjnymi, zasadnym jest podjęcie działań zmierzających do:

- aktualizacji danych zawartych w ewidencji zabytków, w szczególności w odniesieniu do obiektów nieistniejących lub zachowanych w formie szczątkowej,
- weryfikacji zakresu ochrony obiektów istniejących, z uwzględnieniem ich aktualnego stanu technicznego i stopnia zachowania,
- skierowania zaleceń konserwatorskich do właścicieli obiektów zachowanych, w szczególności tych znajdujących się w stanie pogorszonym, wymagających działań zabezpieczających.

Niniejszy raport stanowi część szerszego procesu dokumentowania i analizy stanu zachowania zabytków architektury drewnianej, który będzie kontynuowany w kolejnych etapach.